

P E T E L I N J E

NASELJE

Petelinje (del naselja ob nekdanjem potoku - jarku sredi vasi)

Vas (danes sodi k mestu Pivka) leži ob široki vaški cesti, gre za vrsto domačij, ki spremljajo širok prostor na obeh straneh. Značaj naselja se je v zadnjih desetletjih bistveno spremenil ker so nekdanji jarek, ki je potekal po sredi ceste zasuli in tako dobili široko komunikacijo z značajem "uličnega" trga. V vas, ki se navezuje na glavno cesto nas vpelje gruča objektov in dominanta - skromen kamnit pil (znamenje) pri odcepu glavne ceste z značajem 17. stoletja. Naselje odlikuje dokej enotna pozidava v gaberitu in masah. Kot bistveni poudarek pa nastopa na začetku naselja cerkev iz leta 1661 (sk stolpom iz leta 1813). Dvigajena je na rahlo ježo in je imela značaj krepkega poudarka tudi pred gradnjo zvonika. Ambient na začetku naselja je nekoliko ožji, za cerkvijo pa se razširi v že imenovani prostor !"trg").

Poleg nekaterih obnovljenih stanovanjskih hiš, ki pa so v masah in deloma celo v detajlih in proporcijah podrejene temeljni strukturi in vzdušju, zasluži posebno pozornost vrsta objektov iz 17., 18. in predvsem 19. stoletja. Značilno je, da srečamo v tej vasi nekaj izredno zgodnjih primerov klasicističnega fasadnega oblikovanja (hiša št. 26 s trikotniškim zaključenim zatrepnim čelom je datirana z vklesano letnico: 1 7 8 3.) Poleg tega srečamo tudi nekaj starejših oblik uvoznih portonov (polkrožni porton iz leta 1797 pri št. 15) in vrsto vsaj deloma s slamo kritih stanovanjskih in gospodarskih objektov.

Domačije so ob "trgu" razporejene v značilnem ritmu. Gre za slikovito menjavaanje stavbnih usmeritev (slemenske smeri), tako da imamo v začetku vasi vrsto hiš obrajenih v ulico z zatrepi, slede jim široke z retrofasadami obrajene hiše in spet posamezni primeri zatrepnih usmeritev. Domačije kažejo, razen redkih izjem mediteransko zasnovo - to je usmeritev navznoter, bodisi, da so k cesti obrajene le retrofasade hiš in so dvorišča krita za njimi ali pa gre za motive portonov in obzidij. Ker je najstarejša datirana hiša (št. 41) obrajena na ulico s široko vhodno fasado po usmeritvah sklepamo na starost le pogojno ("gotska usmeritev na ulico s čeli).

Naselje je v celoti izredno dobro ohranjeno in kaže v komunikacijskem konceptu in usmeritvah hiš ter parcelaciji na relativno zelo staro naselbinsko tradicijo. Mediteranski element je izrazitejši le pri organizaciji domačij (zaprta ali od pogledov odmaknjena dvorišča) in pa v oblikovanju fasad iz 19. stoletja (klasicizem). Drugače pa je značaj naselja pretežno osrednjeslovenski (alpski), saj je težnja po sklenjeni pozidavi izražena v mnogo manjši meri kot pri vaseh južneje od Pivke (bliže Krasu).

Stavbni fond je v relativno dobrem gradbenem stanju. Pojavljajo se pa močne adaptacijske težnje - zlasti v ambientu bliže glavni cesti. V nevarnosti je tu predsem hiša št. 4i (iz leta 1654), ki je prislonjena k radikalno in seveda tudi neustrezno obnovljeni gmoti.

SPOMENIK I. KATEGORIJE

Župiski XXVII